

ODAM SAVDOSI

Axadova Madinabonu Asror qizi

Talaba, 4-kurs, xususiy huquq fakulteti, Toshkent davlat yuridik universiteti,
Toshkent.

Settiyeva Sevara Faxriddin qizi

Talaba, 4-kurs, xususiy huquq fakulteti, Toshkent davlat yuridik universiteti,
Toshkent.

Rozmetova Asal Anvarzoda

Talaba, 4-kurs, xususiy huquq fakulteti, Toshkent davlat yuridik universiteti,
Toshkent.

Izoh: Ushbu qoʻllanma keng jamoatchilikni odam savdosi hodisasi haqida maʼlumot berish, shuningdek, bugungi kunda butun dunyo aholisining eʼtiborini tobora koʻproq jalb etayotgan ushbu hodisaning rivojlanishining oldini olish va oqibatlarini yumshatish maqsadida tayyorlangan.

Kalit soʻzlar: odam savdosi, gender tengligi, inson huquqlari, kamsitish, zoʻravonlik, pullik jinsiy xizmatlar.

Abstract: Three handbooks inform the Council about the phenomenon of human trafficking that is attracting worldwide attention today.

Key words: human trafficking, gender equality, human rights, discrimination, violence, paid sex.

*«Odamlarni qonun bilan emas,
qonun oldida tenglashtirish kerak»*

Boleslav Pashkovskiy

Maqsad. Ushbu qo'llanmaning maqsadi odam savdosi kabi hodisa haqida to'liq ma'lumot berish emas, balki bunday ma'lumotlarni olish mumkin bo'lgan manbalarni ko'rsatishdir. Ushbu qo'llanmaning asosiy maqsadi bo'lajak o'qituvchi va o'qituvchilarga odam savdosi kabi hodisa haqida ko'proq ma'lumot olish imkoniyatini berish, insonlarga nisbatan bunday jinoyatlar sodir etilishining oldini olish va ushbu hodisa qurbonlarini yordam berib normal ijtimoiy hayotga qaytarishdir.

Qo'llanma qiyosiy yondashuvni va odam savdosi muammosini ko'p tarmoqli nuqtai nazardan ko'rib chiqishga tayyorlikni rag'batlantiradi. Muhokama uchun mavzular ham taqdim etilgan, chunki odam savdosi va ekspluatatsiyasi bilan bog'liq ko'plab masalalar hali ham bir yechimga ega emas.

Shunday qilib, bunday savollar ochiqligicha qolmoqda va ularga javoblar jamoatchilik muloqoti jarayonida shakllantirilishi mumkin. Ushbu muammoni o'rganish nafaqat pedagogika sohasida, balki jurnalistikada ham talab qilinishi mumkin, chunki odam savdosi muammosiga bag'ishlangan dasturlar hech qanday muammoga olib kelmasligi juda muhimdir.

Barchamizga ma'lumki, yutrimiz davlat mustaqilligini qo'lga kiritgandan so'ng, O'zbekiston xalqi huquqiy va tarixiy davlat qurishdek vazifani o'z oldiga qo'ydi. Bunday davlatni barpo etish uchun jamiyat hayotini insonparvarlashtirish va demokratlashtirishga, jinsi, millati, mulkiy holati, ijtimoiy mansubligi, mavqei va boshqalarga qarab kamsitishning har qanday shakliga barham berishga qaratilgan yangi huquqiy tizimni shakllantirish zarurligi maqsad qilib e'tirof etildi. Mustaqillik uchun suveren davlat va uning barcha fuqarolari hayoti barpo etiladigan butun huquqiy bazani tubdan qayta qurish zarurati tug'ilgan va bu borada salmoqli ishlar olib borildi: ko'plab qonun va qarorlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etildi. Ushbu qonun hujjatlarining barchasi respublikamizning yetuk huquqshunos olimlari va amaliyotchi yuristlari tomonidan chuqur ishlab chiqildi.

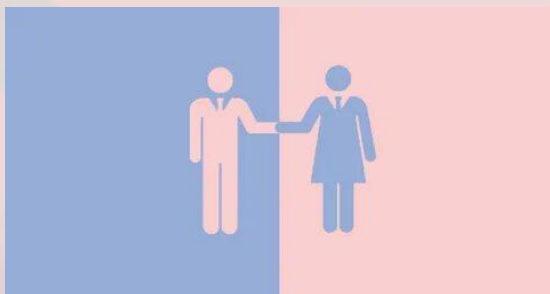
Bugun o'tmishga qaraydigan bo'lsak ancha-muncha ishlar qilingani va ularning natijalarini hozirgi hayotimizda mutloq ko'rishimiz mumkinligiga quvonadi odam. Uyda deyarli hammamiz: «Ey bolam biz ne zamonlarni ko'rmadik, odam ko'chaga

chiqishga cho‘chir edi, o‘g‘irlik, odam savdosi avjiga chiqqan davrlarda yashaganmiz. Kuppa-kunduzi qo‘lingdan yoki bo‘yningdan narsalarni yulib olib ketishardi, kayerga borma dodingni hech kim eshitmas edi. Hozirgi kuningizda shukur kilinglar bolalarim» degan oltinga teng nasihatlarini eshitganmiz. Mustaqillika erishishimiz bilan, davlatdagi zo‘rovonliklarga, tartibsizliklarga butunlay barham berildi deya olmasakda, ammo bu borada ham salmoqli ishlar olib borildi, va bugungi kunga qadar olib borilmoqda, ayniqsa jinoiy harakatlar sezilarli darajada kamaydi desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Odam savdosi dunyoning deyarli barcha mamlakatlari va mintaqalariga ta‘sir ko‘rsatadi. 2010-2012 yillar davomida 124 mamlakatda odam savdosi qurbonlari aniqlangan va ular orasida 152 shtatdan kelgan odamlar bor edi.

Odam savdosi inson huquqlarining jiddiy buzilishi hisoblanadi. Yurtimizda odam savdosi haqida qonunlar qabul qilish, harakat rejalarini amalga oshirish va aholining xabardorligini oshirish bo‘yicha sezilarli sa‘y-harakatlar amalga oshirilgan bo‘lsada, odam savdosi qurbonlari himoyasini ta‘minlash uchun shoshilinch chora-tadbirlar ko‘rish zarur. Men mehnat muhojirlarining hayratlanarli va dahshatli munosabati haqidagi hikoyalarni, jumladan, ayol mehnat muhojirlarining zo‘rlangani, kaltaklangani va qiynoqqa solingani haqidagi hikoyalarni eshitganman. Shu sababli, ekspluatatsiyaning barcha shakllari uchun odam savdosi uchun jazosiz qolmasligini oldimizga maqsad qilib olishimiz kerak deb hisoblayman.

O‘zbekistonda ichki odam savdosiga qaratilayotgan e‘tiborning cheklanganligi va odam savdosidan xabardorlikning cheklanganligi jiddiy tashvish uyg‘otadi. Jinsiy

savdo asosan ko‘rinmas bo‘lib qolmoqda va ayollar va qizlarga nisbatan kamsituvchi munosabatda bo‘lish, jabrlanuvchilarni stigmatizatsiya qilish va kamsituvchi gender stereotiplari, ayniqsa, jinsiy ekspluatatsiya qurbonlariga ta‘sir ko‘rsatish, odam savdosining jazosiz qolishiga imkon beradi. Amalda bunday

kamsitish qurbonlarning himoyalaniş imkoniyatlarini cheklab, odam savdosining davom etishiga imkon beradi.

Yurtimizda jinsiy ekspluatatsiya maqsadida odam savdosi haqida ogohlik cheklangan. Gender tengligi choralari, jinsiy va gender asosidagi zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlikka qarshi kurash choralari ayollar va qizlar savdosi xavfini kamaytirishni ta‘minlash uchun ko‘proq sa‘y-harakatlar talab etiladi.

Qashshoqlik, diskriminatsiya, ta‘lim va ish bilan ta‘minlanish imkoniyati cheklanganligi va ijtimoiy himoyadagi jiddiy bo‘shliqlar tufayli qishloq ayollarining aksariyati norasmiy sektorlarda ishlaydi, jumladan, majburiy mehnat va jinsiy ekspluatatsiya uchun odam savdosi xavfiga duch kelishi mumkin. Qolaversa, qolgan erkak muhojirlarning bevalari, ajrashgan ayollar va mehnat muhojirlarining oilalari ham alohida xavf ostida. Gender tengligini mustahkamlash va huquqlarni kengaytirish odam savdosining oldini olishda muhim ahamiyatga egadir.

Shuni aytib o‘tish lozimki, odam savdosiga qarshi keng ko‘lamdagi choralar odam savdosining oldini olish, shaxslarni jinoiy javobgarlikka tortish maqsadida qabul qilingan. Odam savdosi uning eng tez-tez uchraydigan qurbonlariga nisbatan zo‘ravonlik shaklidir, aksaryat hollarda ayollar va bolalar ularning qurboniga aylanishadi. Odam savdosi noqonuniy tadbirkorlik faoliyatining bir turi, bu uning qurbonlariga chuqur ta‘sir ko‘rsatadi, ularni psixologik va ularga jismoniy zarar va shikastlanish, shuningdek, xavfli OITS kabi kasalliklar tarqalishining o‘chog‘idir.

Odam savdosi gender tenglikning yo‘qligi bilan bog‘liq bo‘lib, ham davlatlar ichki muhitida, ham davlatlar o‘rtasida ochiq-oydin iqtisodiy tengsizlik, sud tizimining nomutanosibligidan kelib chiqadigan korrupsiya, zaiflik va huquqni muhofaza qilish tizimlari, va davlatlar tomonidan o‘z vazifalarini bajara olmaslik o‘z fuqarolarini himoya qilish va ta‘minlash funksiyalari ta‘sir etuvchi omillardan biridir. Odam savdosining gullab-yashnashi – pullik jinsiy xizmatlarga bo‘lgan talabni ortishiga sabab bo‘ladi.

Davlatlar maqsadli keng qamrovli tuzilmani qurish choralari va noqonuniy faoliyatni kamaytirish uchun hushyor bo‘lishi kerak va bu borada yurtimizda keng qamro‘vli ishlar olib borilmoqda desak mubolag‘a bo‘lmaydi.

Bugungi kunda, jamiyatimizda inson huquqlarig buzilishi, xususan, o'g'irlash, qullik va odam savdosi kabi dahshatli muammolar nafaqat dolzarb muammo bo'lib qoladi, balki ko'pgina yerlarda keng tarqalmoqda. Shunday ekan, bu salbiy tendentsiyalarga qarshi kurash davlat siyosatida oxirgi o'rinni egallamasligi kerak. Shunday qilib, jinoyat qonunchiligida va xalqaro darajada odam savdosi va qul mehnatidan foydalanish jinoyatlari juda batafsil o'rganilgan degan xulosaga kelishimiz mumkin. Biroq, asosan tasniflash masalalari bilan bog'liq ba'zi qarama-qarshiliklar mavjud bo'lib, ular shubhasiz, qonunchilik bilan tartibga solishni talab qiladi. Ushbu harakatlar qonun hujjatlarida ham, yuridik adabiyotlarda ham batafsil tavsiflangan bo'lib, bu jinoyatlarning eng to'liq tasavvurini beradi.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, shaxs erkinligi, sha'ni va qadr-qimmatiga tajovuz qiluvchi ushbu jinoyatlar har tomonlama chuqur o'rganilgan bo'lsada, kamchilik va qarama-qarshiliklarni to'g'ridan-to'g'ri bartaraf etish orqali kelgusida qonunlarni takomillashtirish va odam savdosiga qarshi kurashish yo'lidagi harakatlar to'xtab qolmaydi. Qolaversa, odam savdosi uyushgan transmilliy jinoyat bo'lib, unga qarshi ko'plab davlatlar kuchlarini birlashtirmoqda. Odam savdosining, ayniqsa, ayollar va bolalar ekspluatatsiyasining oldini olish bo'yicha samarali chora-tadbirlar sifatida kelib chiqish, tranzit va boradigan mamlakatlarda xalqaro darajada kompleks yondashuv qo'llaniladi. Ushbu hodisaning oldini olishga, aybdorlarni jazolashga va ularning qurbonlarini himoya qilishga, shu jumladan umume'tirof etilgan inson huquqlarini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar tobora kengaymoqda.

1. Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1.1. Zdravomislova Ye., Temkina A. Sosial'naya konstruktsiya gendera i gendernaya sistema Rossii // Gendernoe izmerenie sosial'noy i politicheskoy aktivnosti v perexodniy period. SPb., 1996, 7-betdan keltirilgan;

1.2. Gershunskiy B.S. Filosofiya obrazovaniya. M: «Flinta», 1998, s. 29;

1.3. Gusinskiy E.N., Turchaninova Yu.I. Vvedenie v filosofiyu obrazovaniya. M.: «Logos», 2000, s.96;

1.4. Husanov O. T. Konstitutsiyaviy huquq: darslik. To'ldirilgan va qayta ishlangan to'rtinchi nashr. - Toshkent: Yuridik adabiyotlar publish, 2022. 400 bet. – 3 bet;

2. Elektron manbalar

2.1. “Hetq online” (jurnalist tekshiruvi): www.hetq.am

2.2. “Aravot” gazetasi: www.aravot.am

